

Поступово в 1970-1980 рр. кількість робіт з напрямку штучного інтелекту стала зменшуватись. Науковці пояснювали таку закономірність нездатністю на той час комп'ютерів розв'язувати необхідні задачі, оскільки їх елементна база характеризувалася малою пам'яттю та низькою швидкістю [9].

У 1980 - 1990 рр. проводяться активні дослідження в області представлення знань, розробляються мови представлення знань, експертні системи. У 1988 р. створюється Асоціація штучного інтелекту. її членами стало більш як 300 дослідників. Президентом Асоціації було обрано Д.А. Поспелова. Найбільші центри досліджень проблем штучного інтелекту на той час існували у Москві, Ленінграді, Новосибірську, Києві.

На сьогодні, США використовуються у різних сферах: системах керування космічними кораблями та апаратами дослідження поверхонь інших планет, багатопараметричних промислових системах прийняття рішення, комплексах керування групами армій, установках проведення комплексних біохіміко-фізичних експериментальних досліджень тощо.

Інститут проблем штучного інтелекту Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України здійснює фундаментальні та прикладні наукові дослідження в галузі нових комп'ютерних засобів та технологій інформатизації суспільства сфери штучного інтелекту за такими напрямками, як комп'ютерні системи розпізнавання мовних та зорових образів; розробка інтерфейсів комп'ютерних систем нової генерації; комп'ютерні системи та електронні засоби дистанційного навчання і освіти; робототехнічні системи нового типу з високим рівнем інтелектуалізації керування.

Інститутом розроблена наукова концепція штучного інтелекту «Штучна особистість». Такі розробки, як комп'ютерна система пофонового розпізнавання мовних образів, комп'ютерна система розпізнавання людського обличчя, мобільні інтелектуально-механічні роботи з голосовим керуванням, комп'ютерні тести інтелектуальних здібностей людини, електронні засоби навчання і освіти (підручники, посібники, самовчителі, комп'ютерні ігри), виконані на рівні світових стандартів, захищені патентами та свідоцтвами інтелектуальної власності.

Висновки. Переваги систем штучного інтелекту полягають у їхній гнучкості (самонавчанні) та можливості, використовуючи доступний програмний інтерфейс засобів розробки США, працювати з ними можуть не лише профільні фахівці (математики та програмісти), а і технологи. У перспективі можна очікувати значний прорив у розвитку систем штучного інтелекту за рахунок використання принципово нової елементної бази і технічних рішень на основі досягнень науки майбутнього.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дейч А.М. Методы идентификации динамических объектов. / Дейч А.М. - М.: Энергия, 1979. - 240с.
2. Железнов И.Г. Сложные технические системы (оценка характеристик). Учебн. пособие для техн. вузов./ Железнов И.Г. - М.: Высш. шк., 1984. - 119с.
3. Корчемний М.О. Нейронні мережі. / Корчемний М.О., Лисенко В.П., Чапний М.В. - К.: НАУ, 2008. - 156 с.
4. Круглов В.В. Искусственные нейронные сети. Теория и практика / Круглов В.В. - М.: Горячая линия - Телеком, 2002. - 382 с.
5. Люгер Дж.Ф. Искусственный интеллект: стратегии и методы решения сложных проблем / Люгер Дж.Ф.; пер. с англ. - М.: Вильямс, 1972. - 864с.
6. Митюшкин Ю.И. Soft Computing: идентификация закономерностей нечеткими базами знаний. / Митюшкин Ю.И., Мокін Б.И., Ротштейн А.П. - Винница: УНИВЕРСУМ-Винница, 2002. - 145 с.
7. Молчанов А.А. Моделирование и проектирование сложных систем. / Молчанов А.А. - К.: Вища школа, 1988. - 359с.
8. Осуга С. Обработка знаний. / Осуга С. - М.: Мир, 1989. - 293 с.
9. Представление и использование знаний; под ред. Х. Узно, М. Исидзука. -М.: Мир, 1989.- 220 с.
10. Скурихин Е.М. Математическое моделирование. / Скурихин Е.М. - К.: Техника, 1983. - 270 с.
11. Советов Е. Я. Моделирование систем. / Советов Е. Я. - М: Высшая школа, 1973. - 271 с.
12. Kevin M. Passino, Stephen Yurkovich Fuzzy Control - Ohio State University, 2001 y. - 572 p.
13. Poznyak A.S., Sanchez E.N. Dynamic neural networks for nonNnear control: Identification state estimation and trajectory tracing // World Scientific. 1975. London. -P.102-120.
14. Ross T.J. Fuzzy logic with engineering applications. - McGraw-Hill, 1965. – 600 p.

УДК 37.015.31:[159.923:316.47]

Чернов А.А.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНИХ СТАВЛЕНЬ В СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ

В статті розглядається феномен отношения личности. Раскрываются взгляды представителей отечественной и зарубежной психологической науки на проблему психологии отношений.

Розгляд такого складного соціально-психологічного утворення, як особистість, неможливий без ознайомлення з її рушійною силою, що є для особистості система ставлень. У вітчизняних та зарубіжних вчених немає одностайного погляду на цю проблему. Вчені дотримуються думки про те, що на особистість великою мірою впливає оточуюче середовище, але водночас ігнорують суб'єктивне та вибіркове ставлення особистості до деяких впливів. Одна і та ж подія, що трапляється у житті, у різних людей викликає різні думки, емоції та поведінку, що зумовлено ставленням особистості до цієї події.

Дослідження проблеми психологічного ставлення особистості були започатковані відомим вітчизняним вченим О.Ф. Лазурським ще на самому початку ХХ ст.. У радянській психологічній науці проблема ставлення особистості плідно розроблялись О.М. Леонтьєвим, Б.Ф. Ломовим, В.М. Мясіщевим, О.Б. Старовойтенко та ін. вченими. Названі вчені розглядаючи систему ставлень людини до навколишньої дійсності, підкреслили та вказали на його близькість до поняття «установка». Так, В.М. Мясіщев вказував на тісний зв'язок ставлення особистості психічними процесами. Встановлено та обґрунтовано місце ставлення у структурі

особистості людини, але залишається недостатню з'ясованою роль ставлень на різних етапах її онтогенетичного розвитку. До цього часу відсутня єдність поглядів вчених щодо однозначної трактовки терміну «ставлення». Зазвичай вчені вивчають у своїх дослідженнях один із його видів: ставлення до себе або ставлення до інших, до праці при цьому не розкривають цілісної природи цього психологічного явища.

Проблема суб'єктивних ставлень особистості вперше була поставлена у вітчизняній психології О.Ф. Лазурським у зв'язку з вивченням характеру. На його думку, ставлення є системоутворюючим фактором структури особистості. Характеризуючи особистість як складне ціле, він розділив її прояви на два рівня: ендопсихічне та екзопсихічне. Ендопсихіка – це сукупність взаємопов'язаних та взаємозалежних психічних елементів та функцій. Це «внутрішній механізм людської особистості.» [3] Екзопсихіка визначає ставлення особистості до зовнішніх об'єктів середовища. Термін «середовище» трактується у самому широкому змісті слова. «Очі охоплюють всю сферу того, що протистоїть особистості, до чого особистість може так або інакше ставитися». [3] А вона ставиться до природи, матеріальних цінностей, інші люди, соціальних груп, науки, мистецтва, свого душевного життя.

Фундаментом особистості, на думку О.Ф.Лазурського, виступають два види ставлень: ставлення особистості до оточуючого середовищем, та відношення між ендо та екзопсихічними її проявами. Ці ставлення різні рівні розвитку, при цьому на різних рівнях відмінними є і їх взаємовідносини. За параметрами ці взаємовідносини виділяються на чисті, змішані, перехідні типи нижчого, середнього і вищого рівня. Спрямованість розвитку - це підвищення значення екзопсихічних особливостей. Загальнопсихологічні характеристики змішуються у бік соціально – психічних. Тобто, система ставлень є включеною в екзопсихіку і багато в чому визначає взаємовідносини людини з навколишнім середовищем, система ця є неодмінною складовою особистості. Дослідження проблеми ставлень була продовжена його учнем В.М. Міясищевим, який зробив важливий внесок у її розробку.

Психологічні ставлення людини в розгорненому вигляді є цілісною системою індивідуальних, вибіркових свідомих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності. Ця система витікає із всієї історії розвитку людини, вона відображається його особистісним досвідом та внутрішнє визначає його дії, його переживання [10]. Б. Ф. Ломов вводить близький за значенням термін - суб'єктивні ставлення особистості, під яким він «як особистість ставиться до тих чи інших подій та явищ світу, в якому вона живе?». [4] У даному випадку термін «ставлення» включає момент оцінки, виражає пристрасність особистості. Термін «суб'єктивні ставлення особистості» близький за змістом з термінами «установка», «атитюд» «особистісний зміст». Але з точки зору Ломова, термін «ставлення» є найбільш близьким до поняття установка. Термін «установка» розкривається як центральна модифікація особистості, підкреслює інтегральний характер суб'єктивно – особистісних ставлень; «особистісний зміст» - їх зв'язок з суспільно виробленими значеннями; «атитюд» - їх суб'єктивності.

Проблему ставлення особистості досліджував С.Л. Рубінштейн який стверджує що: «ставлення людини до оточуючого, що виражається в мотивах, виявляючись в діях, її справах та вчинках, через них, закріплюються і стають звичними діями, переходячи у відносно стійкі риси або якості характеру».[10] Тут ставлення розуміється як риса характеру, що утворилася внаслідок багаторазового повторення дій, що спонукалися мотивацією.

О.Б. Старовойтенко хоча і не дає прямої трактовки терміну «ставлення», але пропонує розглядати особистість через систему ставлень. «Найбільш змістовним для визначення конкретної особистості є категорія ставлень. На це вказують реальні життєві зв'язки індивіда. Діяльнісна взаємодія індивідів утворює суспільні ставлення. Включаючись у них, індивід відтворює людський спосіб життя. Індивідуально перетворені суспільні відносини складають внутрішню якісну визначеність індивіда. Він виконує, проявляє себе у формі ставлень до іншої людини, впливає на їх життя, відноситься до них і втілюється у них у своїх вчинках та діяльності. Особистість здатна до саморозвитку у силу активного ставлення до себе, що відображається у взаєминах з іншими». [8] Як бачимо, для О. Б. Старовойтенко ставлення є повністю зовнішньо детермінованим, і вона визначає його через взаємовідносини між індивідами.

Проблема психологічних ставлень особистості посіла чільне місце у науковій спадщині О. М. Леонтьєв Він стверджував, що: «Щоб висвітлити теоретичне питання про рухомі сили розвитку психіки дитини, з'ясуємо перш за все, що визначає психологічну характеристику особистості на тому або на іншому етапі її розвитку. Перше, що ми повинні вказати тут, полягає у наступному: у ході розвитку дитини під впливом конкретних обставин життя змінюється її місце, яке вона об'єктивно займає в системі людських ставлень». [5] Тобто, на думку О.М. Леонтьєва, з розвитком дитини змінюються її система ставлень до навколишньої дійсності у широкому розумінні цього слова. Автор дає розгорнутий опис того? як система ставлень змінюється у процесі життя індивіда.

Паралельно вітчизняній школі зарубіжні психологи вводять поняття атитюд, який розуміють як вербальне або невербальне ставлення людини до різних аспектів дійсності, що включає і ставлення людини до самої себе. [1] Характер і сила інтересів та атитюдів є важливим аспектом особистості. Ці характеристики людини суттєво впливають на учбові та професійні досягнення, відносини з іншими людьми, на задоволення, що особистість отримує від занять в вільний час, та на інші важливі сторони повсякденного життя індивіда. [1]. Визначення поняття атитюд дає інтернет ресурс. Атитюд (від фр. Attitude - поза) у соціальній психології - це суб'єктивне ставлення людини до певного соціального об'єкту, що обумовлює певні способи його поведінки. Поняття «установка» спочатку використовувалося в експериментальній психології німецькими психологами у кінці 19 XX. (Г. Мюрей) для позначення готовності до дії, зумовленої минулим досвідом. У соціології та соціальній психології це поняття вперше ввели соціологи У. Томас і Ф. Знанецький. У ході дослідження стану польських емігрантів у Європі та Америці на початку 20 ст. вони ввели його для позначення ставлень індивіда як члена групи до цінностей цієї групи. У російській психології розробка загальнопсихологічної теорії установки належить Д. М. Узнадзе та його науковій школі. [9]

У психологічному довіднику поняття установку пояснюється, як готовність до певної активності, що залежить від наявності потреби та об'єктивної ситуації, в якій можливо задовольнити цю потребу[6].

У психологічному словнику - довіднику розглядають термін «установка» як стан готовності людини до певної активності, спрямованої на задоволення тієї чи іншої потреби. На сучасному етапі розвитку науки ставлення розуміється як суб'єктивний вибірковий зв'язок людини зі значущими для неї об'єктами навколишньої дійсності, який базується на її індивідуальному досвіді взаємодії з ними. [7].

Отже, система ставлень є не від'ємною складовою особистості, що визначає характер взаємодії індивіда з навколишнім середовищем. Ставлення індивіда обумовлені життєвим досвідом людини. Термін «ставлення» близький до поняття «атитюд» та «установка».

ЛІТЕРАТУРА:

1. А. Анастаси. *Психологическое тестирование* / А. Анастаси, С. Урбина. - 7е изд. - СПб.: Питер, 2009. - С. 422-423
2. Квин В. *Прикладная психология* / В. Квин - СПб.: Питер, 2001. - С. 547
3. Лазурский А.Ф. *Классификация личностей* / А.Ф. Лазурский - СПб., 1921. - С. 3-12.
4. Ломов Б.Ф. *Методологические и теоретические проблемы психологии* / Б.Ф. Ломов - М.: Наука, 1984. - С. 325 - 340.
5. Леонтьев А.Н. *Избранные психологические произведения* / А.Н. Леонтьев - М.: Педагогика. 1983 С. 281 - 288.
6. Платонов К.К. *Краткий словарь системы психологических понятий* / К.К. Платонов - М.: Высш. Шк., 1984. - 174с.
7. Приходько Ю.О. *Психологічний словник – довідник Навч. Посіб.* / Ю. О. Приходько, В.І. Юрченко - К.: Каравела, 2012 С. 191 – 193.
8. Старовойтенко Е.Б. *Жизненные отношения личности* / Е. Б. Старовойтенко К.: Лыбидь, 1992. - 216с.

Череда І.С.

УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПОСЛУГ

Анотація

В статті досліджується міжнародна торгівля послугами, яка є одним з найбільш швидко зростаючих секторів світового ринку. Аналізується географічний розподіл торгівлі послугами, місце України на світовому ринку послуг

Міжнародна торгівля послугами є комплексом різноманітних видів економічної діяльності. Класифікація послуг - це складна проблема. Наприклад в країнах ОЕСР і публікаціях ЮНКТАД послуги поділені на п'ять категорій: 1) фінансові; 2) інформаційні (комунікаційні); 3) професійні (виробничі); 4) туристичні; 5) соціальні.

На практиці сьогодні широко використовується класифікація послуг, запропонована МВФ: 1) морські перевезення; 2) інші види транспорту; 3) подорожі; 4) інші приватні послуги; 5) інші офіційні послуги.

Ринок послуг — це розгалужена система вузьконаціональних ринків, зокрема ринку транспортних послуг, комунікації, комунального обслуговування, громадського харчування, туристично-рекреаційних послуг. Готельний бізнес, страхові та фінансові послуги, агентські та брокерські послуги, торгівля ліцензіями і патентами, «ноу-хау», інжиніринг, лізингові послуги та інші формують комплекс послуг, які пропонуються на ринку.

Міжнародна статистика свідчить, що ринок послуг є одним із найбільших швидко зростаючих секторів світового ринку, торгівля послугами розвивається більш швидкими темпами, ніж зовнішня торгівля загалом. На це існує багато причин. Серед найважливіших слід назвати зростаючу взаємозалежність економік країн, все більшу цілісність і єдність світового господарства, в основі яких - посилення відкритості національних ринків, поглиблення міжнародного поділу і кооперації праці. Останні досягнення в галузі техніки і технології, зокрема, революція в галузі напівпровідникової технології та її використання у телекомунікаційній сфері, що дало можливість передавати необмежений обсяг інформації. Різке зниження транспортних витрат збільшило ступінь мобільності виробників і споживачів послуг, нові форми й засоби супутникового зв'язку та відеотехніки в ряді випадків дають змогу взагалі відмовитися від особистого спілкування продавця і покупця.

Що стосується географічного розподілу торгівлі послугами, то лідерами тут є вісім найбільш розвинутих країн на які припадає 70% світового експорту і понад 50% їх імпорту. А на чотири з них, а саме США, Велику Британію, Німеччину і Францію припадає 45% усього світового експорту послуг. Майже абсолютними споживачами на ринку послуг є країни, що розвиваються, за винятком хіба що кількох «нових індустріальних країн», особливо чотирьох «малих драконів» Азії (Південна Корея, Тайвань, Гонконг, Сінгапур), які демонструють швидке зростання експорту.

Велику вагу в структурі ринку послуг мають туристичні й транспортні послуги, на які припадає приблизно 25% світової торгівлі послугами. Японії належить найбільший у світі торговельний флот, далі йдуть такі країни, як Велика Британія, Ліберія, Німеччина та Норвегія. Лідерами у сфері сухопутного транспортування перевезень і туризму є США, Велика Британія та Франція.

Країни Центральної та Східної Європи, СНД, в тому числі й Україна, мають всі можливості для розвитку потужного сектора послуг, передусім у галузях сухопутного транспорту, судноплавства, рекреаційних послуг, туристичного та готельного бізнесу. Але через брак коштів на переобладнання матеріально-технічної бази та створення нових основних фондів у цих сферах, експортна виручка від сектора послуг незначна, якщо зважити на потенціал цих країн.

За 2010 рік обсяг експорту послуг становив 11636,6 млн. дол. США і збільшився по відношенню до 2009р. на 21,2%, обсяг імпорту становив

- млн. дол. і зріс на 5,2%. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі послугами становило 6196,3 млн. дол. (за 2009 р. - 4424,8 млн. дол.).

Зовнішньоторговельні операції послугами проводились з партнерами 217 країн світу.

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі українського експорту становили транспортні (67,1%), різні ділові, професійні та технічні (12,7%) послуги.